

Boganmeldelser.

EDV. PH. MACKEPFRANG. **Pristeorier.** En statistisk Undersøgelse over Forholdet mellem Pris og Efterspørgsel. København 1906. (104 S.).

Efter et Par Aars Forløb har vi paany faaet en statsvidenskabelig Doktordisputats. Dens Emne er hentet fra Prislærens »specielle Del«, der unægtelig ogsaa trænger stærkt til at opdyrkes, efterat den »almindelige Del« nu i mange Aar har lagt Beslag paa en uforholdsmæssig Andel af den nationaløkonomiske Forskning eller rettere Tænkning. Forfatteren har med stor Energi indsamlet et uhyre Materiale vedrørende forskellige Varers Priser og forbrugte Kvanta og med tilsvarende Energi regnet løs paa alle disse Talmasser. Desværre har han kun undtagelsesvis trykt sit Materiale, der vilde haft selvstændig Værdi; som Regel offentliggøres kun det allersidste Destillationsprodukt af hvert Sæt Tal.

Af Bogens 8 Kapitler er det 5te og 6te de vigtigste. Forf. søger der at opstille en Metode, hvorved man for hver Vare kan beregne et eneste Tal, der angiver, hvor stærkt dens Forbrug indskrænkes eller udvides, naar Prisen stiger eller falder, altsaa dens Elasticitet. Ganske vist udvikles det S. 63 meget klart, at nogle Varer kan være lidet elastiske for et lille Prisfald, men stærkt elastiske for et stort, og andre Varer omvendt, saaledes at der egentlig burde opstilles en hel Skala af Elasticiteter; men dette tages der intet Hensyn til.

Boganmeldelser.

EDV. PH. MACKEPRANG. **Pristeorier.** En statistisk Undersøgelse over Forholdet mellem Pris og Efterspørgsel. København 1906. (104 S.).

Efter et Par Aars Forløb har vi paany faaet en statsvidenskabelig Doktordisputats. Dens Emne er hentet fra Prislærens »specielle Del«, der unægtelig ogsaa trænger stærkt til at opdyrkes, efterat den »almindelige Del« nu i mange Aar har lagt Beslag paa en uforholdsmæssig Andel af den nationaløkonomiske Forskning eller rettere Tænkning. Forfatteren har med stor Energi indsamlet et uhyre Materiale vedrørende forskellige Varers Priser og forbrugte Kvanta og med tilsvarende Energi regnet løs paa alle disse Talmasser. Desværre har han kun undtagelsesvis trykt sit Materiale, der vilde haft selvstændig Værdi; som Regel offentliggøres kun det allersidste Destillationsprodukt af hvert Sæt Tal.

Af Bogens 8 Kapitler er det 5te og 6te de vigtigste. Forf. søger der at opstille en Metode, hvorved man for hver Vare kan beregne et eneste Tal, der angiver, hvor stærkt dens Forbrug indskrænkes eller udvides, naar Prisen stiger eller falder, altsaa dens Elasticitet. Ganske vist udvikles det S. 63 meget klart, at nogle Varer kan være lidet elastiske for et lille Prisfald, men stærkt elastiske for et stort, og andre Varer omvendt, saaledes at der egentlig burde opstilles en hel Skala af Elasticiteter; men dette tages der intet Hensyn til.

Til at begynde med anvendes der en ret elementær Metode. Hvert Aars Pris og Forbrug maales ud fra det nærmeste Femaars Gennemsnit (2 Åar paa hver Side); der burde sikkert være brugt en længere Periode. Sættes dette Gennemsnit til 100, viser det sig f. Eks. for Sukker i England i 1848, at Prisen 92 giver Forbruget 105. Disse Tals Produkt, der aabenbart er et Udtryk for den anvendte Pengemængde, er 9660, og nu viser det sig, at Produktet vokser ret stærkt med Prisen, saa at f. Eks. de Aar, der har Pris over 110, i Gennemsnit har Produkt 10620. Forbruget er altsaa lidet elastisk, det stiger og falder langsommere end Prisen, saa at der ved stigende Pris udgives en større Pengemængde til Varen. (Sammenhængen kan dog ogsaa være den, at det er Forbruget, som i en Del af disse Aar af selvstændige Grunde har været stort, og at som Følge deraf ogsaa Prisen har været høj).

Man forstaar ikke ret, hvorfor Forfatteren forlader den elementære Betragtning af dette Produkt og slaar ind paa en mere matematisk Bane. Han fremsætter 4 forskellige Formler som mulige Udtryk for den Kurve, der angiver Afhængigheden mellem Prisen (x) og Forbruget (y), og af forskellige Grunde foretrække han mellem disse $y = \frac{B}{x^\beta}$ eller som det ogsaa kan udtrykkes $x = \frac{A}{y^\alpha}$, hvor A , B , α og β er Konstanter, og hvor $x = 100$ for $y = 100$. Resten af Bogen er saa i alt væsentlig optaget af at udregne og betragte en Række Varers α og β , og navnlig α , der siges at være et direkte Udtryk for Elasticiteten.

Herimod er for det første at indvende, at Prislæren paa denne Maade lægges paa en Prokrustesseng, der bl. a. udelukker den nævnte Mulighed, at en Vare har forskellig Elasticitet efter Prisniveauet; hvor kan det overhovedet være tilladt at udvælge en eller anden vilkaarlig Formel, og saa — vær'sgo — lade den forestille en af den levende Omsætnings Love? Formlens Brugbarhed maa da i alt Fald gøres til Genstand for en meget ind-

gaaende Prøvelse. — Dernæst fører Metoden alt for langt bort fra det virkelige Liv; Forbrugets Afvigelse fra Fem-aaret kan skyldes mange andre Forhold end Prisens tilsvarende Afvigelse; det er i Virkeligheden nødvendigt at analysere hvert Aar for sig for at udfinde, om dette Aars Forbrug udelukkende eller dog overvejende maa antages at have forandret sig, fordi Prisen forandrede sig. Aarene maa absolut sorteres efter, om primus motor ligger i Prisen eller i Forbruget; kun i første Fald kan der være Tale om at benytte Aaret ved en Beregning af Efterspørgselsloven, i sidste Fald vil Resultatet blive Udbudsloven.

Forfatteren har i Virkeligheden villet presse to Love ind i én Formel, og dette synes næsten at have været bevidst, idet der S. 46 findes nogle Udtalelser om, at Udbudskurver er identiske med Efterspørgselskurver. Paa Forhaand kan det statistiske Materiale ligesaa godt tænkes anvendt til Belysning af den ene som den anden Kurve, idet det, der kaldes Forbruget, er konstateret paa en saadan Maade, at det er identisk med Produktionen, navnlig naar der tales om hele Verden; men selv for det enkelte Land er det sikkert i denne Forbindelse tilladeligt eventuelt at fortolke Produktion som omfattende den Virksomhed at importere.

Tænker man sig Prisen afsat ad Abscisseaksen, Kvantum ad Ordinataksen, vil Produktionskurven som Regel stige til højre, Forbrugskurven falde. Bevægelserne i Pris (og Kvantum) maa da tænkes som en Gliden paa disse Kurver. Forandrer Forbrugsforholdene sig, f. Eks. i en Byggeperiode, d. v. s. faar man en ny Forbrugskurve, glider Prisen paa Produktionskurven til Skæringspunktet med den nye Forbrugskurve, og man faar saaledes Lejlighed til at se et Brudstykke af Produktionskurven. Faar man derefter nye Produktionsforhold, f. Eks. paa Grund af Høstudfaldet eller ny Teknik, glider Prisen paa den nu uforandrede Forbrugskurve til Skæringspunktet med den nye Produktionskurve, og et Brudstykke af Forbrugskurven kan nu iagttages af Prisstatistikerens. Paa denne

Maade faar man efterhaanden en Række Brudstykker, f. Eks. 10 Brudstykker af 10 (eller 8) forskellige, mere eller mindre parallelle Forbrugskurver, og Opgaven bliver nu at finde den fælles Retning for disse; men det kan godt tænkes, at en Vares Forbrugskurve er af en saa forskellig Karakter i en Byggeperiode og i en Stilstandsperiode, at der overhovedet ikke kan tales om en fælles Retning. I saa Fald er der ikke blot forskellig Elasticitet paa de forskellige Steder af samme Kurve, men ogsaa paa de til forskellige Tider gældende forskellige Kurver.

Dr. Mackeprang har imidlertid behandlet alle Brudstykkerne under ét, baade dem fra Produktions- og fra Forbrugskurverne. Men her synes Tilfældet at være kommet ham til Hjælp, idet Aarsagen til Prisforandringer sikkert oftest ligger i Produktionen (Høsten o. lgn.), saa at de fleste og længste Bevægelser er paa Forbrugskurven. Naar man da presser alle Brudstykkerne ind i Formlen, gaar Fler-tallet, d. v. s. Forbrugskurve-Brudstykkerne, af med Sejren, saa man faar Værdier af α og β , der passer meget ordentlig til en Efterspørgselslov. Men Jærn og forskellige andre Raastoffer bevæger sig hyppigst paa Produktionskurven, og der faas derfor til Forfatterens Forbavselse »negativ Elasticitet«, d. v. s. stigende Forbrug med stigende Pris (skal være stigende Produktion med den som Følge af stigende Forbrug stigende Pris). For en Del andre Varer faas der meget lave Værdier af α og β , hvilket tydes saaledes, at der næsten ingen Forbindelse er mellem Pris og Forbrug; det kunde imidlertid ogsaa tænkes, at disse Varer saa ofte bevæger sig paa Produktionskurven, at Resultatet bliver stærkt blandet.

Den ønskede Sortering af Aarene vil sikkert i Praxis være meget vanskelig, navnlig fordi et Aar er saa langt et Tidsrum, saa at der finder Bevægelse Sted i forskellig Retning. Prisen kan jo nok bestemmes med kortere Mellemlum, men næppe Forbruget. Det maa derfor sikkert helt opgives at finde matematiske Udtryk for Efterspørgselslove; man maa indskrænke sig til ved umiddelbar

Betragtning af Originalmaterialet at faa et almindeligt Indtryk af Varen. Hvad man herved taber i Henseende til Resultatets Skarphed og Klarhed, vil man vinde i Fylthed; man kan f. Eks. foruden Elasticitetens Forskellighed efter Prisniveauet og de almindelige Konjunkturer, faa Tidsmomentet med i Betragtningen, altsaa faa bestemt, hvorlænge det varer, inden Forbruget paavirkes af Prisen, og i det hele faa det enkelte Aars Forhold sat i Relation til de nærmest foregaaende Aars, ikke blot rent mekanisk til Femaarsgennemsnittet.

Hvor langt den anvendte Metode fører bort fra de virkelige Forhold, kan især ses af, at Beregningerne paa trods af al sund Fornuft giver stor Elasticitet for Nødvendighedsartikler. Og Forfatteren bliver slet ikke bange for, at Metoden her skulde have narret ham; han giver tværtimod en Forklaring (om Kartoffelforbruget i forskellige Lande), der kun gør ondt værre. Det blev ved den mundtlige Disputats oplyst, at det i Virkeligheden er β , der er Udtryk for Elasticiteten, men at en Forveksling ved Formlernes Anvendelse har sat α paa denne Plads.

Spredt omkring i Bogen findes der imidlertid en Mængde Eksempler og en passant Iagttagelser, som staar det virkelige Liv nær og derfor ofte er interessante. Saaledes Iagttagelserne S. 70 over Tidspunktet for Fødemidlers og Raastoffers Prissvingninger; de sidste kommer i Regelen et halvt Aar bagefter. I Kap. 7 findes der en Række morsomme Sammenstillinger af de forskellige Kornsorters Priser, af den indbyrdes Afhængighed mellem Kaffe og The, Bomuld og Uld osv. Tallene behandles her fra nye Synspunkter og fremsættes paa en i tabelteknisk Henseende særdeles klar Maade. Undertiden er det ganske vist mere Tabellens Idé og Metode end dens Resultat, som interesserer, men selv i saa Fald kan den være tankevækkende. Her kan ogsaa nævnes de i Anmærkningen til Kap. 6 fremsatte Beregninger over Forholdet mellem Prisen og Forraadet, Prisen og den kommende Høst m. m.

Kap. 8 giver en nærmere Udvikling af den ved de matematiske Beregninger anvendte Korrelationsteori. Kap. 1—4 maa nærmest betragtes som forberedende Øvelser, navnlig Kap. 1—3, der indeholder en Række Betragtninger over, hvordan man kan faa et godt statistisk Materiale vedrørende Pris og Kvantum. Der tales om, hvordan Dagsprisen skal bestemmes og derefter Maanedsprisen og Aarsprisen, om man skal tage aritmetisk eller geometrisk Gennemsnit med eller uden Vægt, om hvilke Markeder, Aarstider og Kvaliteter der giver de bedste Priser osv. osv. — altsammen meget forstandigt, men ofte noget trættende ved sin Selvfølgelighed; og saa erklærer Forf. endda senere (S. 68), at en mere indgaaende kritisk Vurdering af det benyttede Materiale ikke har været ham mulig. Imidlertid tangeres ogsaa her en Mængde af de interessante Problemer i Prislærens specielle Del, ofte paa en tanke- og appetitvækkende Maade, saaledes Spørgsmaalet om, hvilken Kvalitet der svinger mest i Pris, og om Forholdet mellem Engros- og Detailpris. Man faar ogsaa Lyst til at øse mere af Forfatterens Viden om Børsernes Betydning for de forskellige Varer, Betydningen af Markedshaller, Kaffe- og Uldauktioner m. m.

I Kap. 4, der nærmest er af literaturhistorisk Art, findes bl. a. en interessant Oversigt over, hvordan de forskellige Forfattere har tænkt sig Priskurverne fremstillet grafisk.

Jens Warming.

WILLIAM SCHARLING. **Handels- og Toldpolitik.** København 1905. G. E. C. Gad. (700 S.).

I mere end fyrretyve Aar har Prof. Scharling udfoldet en livlig Forfattervirksomhed. Den omfangsrige Bog, han nu har udsendt, vidner om, at han endnu ikke hører til de trætte Mænd, men at han med Lyst og Iver øser af